

Oslo, 31.03.2020

Innspill fra Velferdsalliansen EAPN Norway til samarbeidsstrategien for barn i lavinntektsfamilier

Velferdsalliansen EAPN Norway er et landsdekkende, politisk uavhengig samarbeidsnettverk av 18 organisasjoner, foreninger og grupper, som arbeider for å styrke posisjonen til økonomisk-, sosialt-, og rettslig vanskeligstilte. Vår visjon er et aktivt og inkluderende velferdssamfunn hvor ingen står utenfor.

Arbeidet mot barnefattigdom bør være en del av en helhetlig plan mot fattigdom

At barn vokser opp i fattige familier er et problem som er komplisert, dyptgripende og alvorlig. Det ser vi av at antall barn som vokser opp i fattigdom i Norge, er tredoblet i løpet av de siste 20 årene, og at fattigdom ofte går i arv. Dessuten vet vi at en oppvekst i fattigdom ofte gir alvorlige langtidskonsekvenser for barna.

Vi mener derfor at arbeidet mot barne- og familiefattigdom, må være en del av en helhetlig innsats mot fattigdom, med tiltak som tar tak i de reelle, underliggende årsakene til at fattigdommen oppstår.

Tiltak som forebygger fattigdom og styrker foreldrene

Arbeidsløshet og sykdom er de vanligste årsakene til at enkeltmennesker og familier havner under fattigdomsgrensen. Mottakere av offentlige ytelser er overrepresentert i fattigdomsstatistikken, særlig langtidsmottakere av sosialhjelp og mottakere av tiltakspenger. Fattige familier kjennetegnes av lav tilknytning til arbeidsmarkedet, eller at mor eller far er eneforsørger. For å hjelpe barna, må vi styrke ressursene til foreldrene.

Velferdsalliansen EAPN Norway mener at en helhetlig innsats mot fattigdom må ta i bruk aktive virkemidler for å inkludere flest mulig i arbeidslivet. Samtidig må alle som ikke kan jobbe, motta ytelser som er tilstrekkelige til å leve gode og verdige liv.

Det mener vi kan gjøres ved å tette hullene i arbeids- og velferdssystemet og reformere tiltakssystemet, slik at myndighetenes sovepute, sosialhjelp som langtidsyttelse, kan bli historie. Konkret bør regjeringen sørge for at:

- **Arbeidsavklaringspenger (AAP) fanger opp alle som er for syke til å arbeide og som trenger behandling og avklaring/kvalifisering for arbeid.** Tidsavgrensningen på AAP må følge sakens behov, karenstiden må fjernes, og praksisen der rådgivende lege overprøver spesialistleger og fastlege må opphøre. Beslutningsmyndigheten i AAP-saker må legges til veilederen ved det lokale NAV-kontoret.
- **Kvalifiseringsprogrammet blir en rettighet for langtidsledige og friske mottakere av sosialhjelp med behov for kvalifisering og oppfølging.** Dette sikrer økonomisk forutsigbarhet mens man tilegner seg kompetansen som trengs for en langsiktig, stabil tilknytning til arbeidslivet.
- **Brukere som trenger kvalifisering utover en to-årsperiode, får rett til fagutdanning og/eller opplæringsplass med full lønn og lønnstilskudd.** Dette fordrer også etablering av en tilskuddsordning for opprettelse av opplæringsstillinger i offentlig sektor og bedrifter.
- **Husbankens bostøtte-, tilskudds- og låneordninger for trygdede og deltakere i kvalifiseringsprogram økes.**
- **NAV går fra målstyring til tillitsledelse.** NAV må styrkes med flere ansatte, som får tid til oppfølging av brukere inn mot arbeidsgivere, utdanning og helsesystem. Bestiller/utfører-modellen der brukeren blir en kasseball mellom NAV og tiltaksarrangør må avskaffes. Det må innføres aktivitetsrett for brukerne og oppfølgingsplikt med frister for NAV.

Dersom arbeidsledige har rett til dagpenger, kvalifiseringsprogram eller lønnstilskudd – syke har rett til sykepenger, AAP eller uføretrygd – samtidig som bostøtten til trygdede styrkes – da faller behovet for sosialhjelp som langtidsytelse vekk.

Samlet vil de overnevnte tiltakende ha en betydelig positiv langtidseffekt for de aller fattigste familiene – familiene der en av, eller begge foreldrene, er langtidsmottakere av sosialhjelp.

Tiltak målrettet mot barnefamiliene

For å redusere barne- og familiefattigdommen trengs også forebyggende og treffsikre tiltak rettet mot barnefamiliene. Vi mener at regjeringen må få på plass en opptrappingsplan mot barne- og familiefattigdom med fokus på økonomiske rettigheter, rett til aktiviteter for barn og utdanningstiltak for voksne. Denne bør inneholde:

- **Allmenngjøring av foreldrepenger til minst 2G (minste pensjonsnivå).** Å utvide foreldrepengene også til foreldre som ikke har vært i ordinært arbeid de siste 6 månedene, vil være et treffsikkert enkelttiltak. 8436 kvinner mottok fra første til og med tredje kvartal i 2019 kun en engangsstønad på 84 720 kroner, der andre foreldre får full lønn og feriepenger i 10 måneder. Mottakerne er kvinner som har vært på tiltak, unge mennesker som går på skole, studenter, syke uten rettigheter, og andre som ikke har vært i arbeid av andre årsaker. Å delvis utligne denne inntektsforskjellen med en allmenngjøring til 2G, kan forebygge at barna deres vokser opp i fattigdom.

- **Rett til kvalifiseringsprogram etter at foreldrepenger har utløpt.** Deretter rett til utdanning eller opplæringsarbeidsplasser med ordinær lønn og lønnstilskudd, for de som da ikke er kommet i arbeid eller utdanning.
- **Økt bidragsforskudd med høyere inntektsgrenser til eninntektsfamilier.**
- **Gratis barnehage og SFO og fritidsaktiviteter til alle barn gjennom [Opplevelseskortet](#).** Å få dekket kostnadene til barnehage og SFO, vil ha langt mer å si økonomisk for fattige familier enn symbolske økninger av barnetrygden. Å få dekket både organiserte aktiviteter og andre fritidstilbud gjennom Opplevelseskortet, er et viktig supplerende tiltak for sosial inkludering i en vanskelig situasjon.

Økt samordning og koordinering av hjelpetjenester, institusjoner og styringsnivåer

Det konkrete arbeidet for å hjelpe fattige familier skjer ute i kommunene. Vi opplever at en faktor som ofte er til hinder for å nå ut til barna og familien, er fragmenterte tjenester og instanser som ikke samarbeider, med hyppige utskiftninger av ansatte. Dette er ødeleggende for familienes tillit til hjelpeapparatet, og fører til dårligere resultater.

Skal et koordinert og helhetlig tilbud sikres må tjenesteapparatet jobbe sammen, ikke hver for seg. Derfor vil vi understreke viktigheten av at instanser som står sentralt i arbeidet – som NAV, barnevernet, boligkontoret, fastlegen, barnehagen og skolen – er godt samordnet i et fungerende tverrsektorielt arbeid.

For å få dette til må det etableres felles eierskap til arbeidet, og obligatoriske møteplasser der man kan utveksle erfaringer og planlegge fremover. Dette kan hjelpe kommunene og tiltaksapparatet til å se en families situasjon i sammenheng. Instansene kan da i felleskap identifisere hovedutfordringene til en aktuell familie, og starte en endringsprosess ut fra en helhetlig vurdering av hva som må tas tak i før, og siden.

- **Vi mener at alle NAV-kontor må få en egen seksjon eller koordinator for familiesaker, og én koordinator i hver enkelt sak.** Koordinatoren vil fungere som et bindeledd mellom instansene i tjenesteapparatet, som kobler dem på ved behov.

Tett dialog mellom de ulike instansene i tjenesteapparatet er også en forutsetning for tidlig innsats. Siden fattigdom i Norge ofte er forbundet med sosial arv, er det viktig at beste-praksis fra kommunene som lykkes, spres videre.

- **Vi ønsker at regjeringen bidrar til å samle inn og spre beste-praksis for arbeid med tidlig innsats.** Det bør særlig fokuseres på kompetanseheving hos ansatte i skole og barnehage, og foreldreveiledning.

Vi erfarer også at det er stor variasjon mellom de forskjellige hjelpetiltakene som tilbys i ulike kommuner, samt praksis for utbetaling av sosialhjelp. Dette betyr at familier som kunne fått

god og kompetent oppfølging, og de rette hjelpetiltakene i noen kommuner, kanskje ikke får det i akkurat sin kommune.

- **Vi mener at staten må gjennomgå tjenester og ytelser som ligger på kommunalt nivå, og deretter iverksette tiltak harmoniserer kommunenes praksis.**

Etter vår vurdering vil også samhandlingen mellom statlige styringsnivåer, så vel som mellom ulike departementer, tjene på økt koordinering og samhandling.

Vi har ofte sett det vi opplever som en ansvarspulverisering mellom stat (trygde- og arbeidsmarkedstiltak), fylke (utdanning) og kommune (sosialhjelp). At det strammes inn i trygdesystemet, som i AAP-saken, der kommunene får regningen i form av økte utgifter til sosialhjelp, er et eksempel. At staten øker barnetrygden, mens kommunene ikke lar sosialhjelpsmottakere beholde pengene, et annet. Når flere styringsnivåer, og ulike departementer, jobber hver for seg, øker dette forekomsten av negative, utilsiktede konsekvenser.

- **Vi mener at det generelt trengs en styrking av samarbeidet mellom styringsnivåene, og mellom de ulike departementene. Konkret i arbeidet med barne- og familiefattigdom, bør alle overføringer til barnefamiliene samles i ett departement og én stortingskomité.**

Erkjenn problemet, snakk om det, involver organisasjoner på feltet – og tilfør ressursene som trengs

Fattigdom og barnefattigdom er skambelagt blant de som opplever den. Dessverre opplever vi at dette ofte også gjelder hos lokale og nasjonale politikere. Vi trenger at politikerne snakker åpent om fattigdom og barnefattigdom. Da kan vi oppnå større åpenhet rundt økonomiske og sosiale utfordringer i samfunnet generelt. Dessuten kan vi få en konstruktiv debatt som fører til nye løsninger. Steg én for å løse et problem, er å erkjenne at man har det.

Steg to er å samle informasjon fra de som vet hvor skoen trykker, og deretter utvikle tiltak i samarbeid med målgruppen. Mennesker som opplever fattigdom og ekskludering har erfaringer som gjør dem til eksperter på sin egen situasjon. Ved å lytte til de som opplever fattigdom i hverdagen, kan politikere tilegne seg verdifull kunnskap om konkrete problemstillinger, som de ellers ikke hadde fått tilgang på. Denne kunnskapen kan brukes til å finne nye løsninger innen arbeidslivs- og velferdspolitikken, som er mer treffsikre og dermed kan gi konkrete effekter i arbeidet mot fattigdom og utenforskap. Derfor bør dialog med målgrupper og reell brukermedvirkning, stå sentralt innenfor alt politisk arbeid som omhandler reduksjon av fattigdom og ulikhet.

I dag opplever vi ofte å bli invitert inn i prosessen rundt nye lover og tiltak, lenge etter at sentrale beslutninger er fattet, og noen ganger, at vi kun inviteres på et møte for å oppfylle et vedtatt minstekrav om brukermedvirkning. Vi i Velferdsalliansen EAPN Norway og andre organisasjoner som representerer vanskeligstilte, sitter på stor kunnskap. Gjør brukermedvirkningen reell – ta i bruk kunnskapen vår!

Steg tre – implementering. For å iverksette gode tiltak trengs det tilstrekkelige ressurser. Skal en satsing på å redusere barne- og familiefattigdommen monne, må det settes av penger til formålet. Kommunene har ofte en presset økonomi, hvor det må gjøres harde prioriteringer. Det kan skape uro, og vanskeliggjøre et godt langsiktig arbeid. Dette bør møtes med økt tilførsel av øremerkede midler til primærarbeid mot barnefattigdom, og tilskuddsordninger som tilrettelegger for et langsiktig perspektiv.

Økonomi er også en stor utfordring for oss og våre medlemsorganisasjoner. Støtt oss og andre organisasjoner som jobber for å redusere fattigdommen, i det viktige arbeidet vi gjør, ved å gi oss stabile rammebetingelser. Så skal vi gjøre vårt for å bidra til redusert fattigdom, og gi dere kunnskapen som trengs for å utvikle god politikk.

For Velferdsalliansen EAPN Norway,

Olav Strømmen

Organisasjonskonsulent

Honoratte BNN Muhanzi

Daglig leder